

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

שם השיעור: תפקידי הכהנים - בין פשטי המקראות לחז"ל שם המרצה הרב ד"ר יוסף מרקוס (seffy2@gmail.com)

Dedicated by Lynn and Joel Mael in memory of Ephraim Grumet A"h,

Ephraim ben Yaakov Dovid Hakohen

who proudly performed his Kehuna responsibilities as a badge of honor

1. ספרא ויקרא - דבורא דנדבה פרשה ד סוף פרק ד

(ב) ושחט - שחית' כשירה בזרים בנשים ובעבדים ובטמאים ואפילו בקדשי קדשי' ובלבד שלא יהו טמאים נוגעים בבשר או אינו אלא בכהן וכי מנין באתה מכלל שנאמר ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח יכול אף לשחיטה, וכשהוא אומר והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם אליו וזרקו מיכן ואילך מצות כהונה אבל שחיטה כשרה בכל אדם.

2. תרגום השבעים לויקרא א (תרגום צ' קארל)

(3) אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד יקריב אותו לרצונו לפני ה'.

(4) וסמך היד על ראש העלה לרצון לו לכפר עליו.

(5) ושחטו את...הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח סביב אשר פתח אהל מועד.

(6) והפשיטו את העלה ונתחו ונתחו אתה לנתחיה...

(9) והקרב והכרעים ירחצו במים ונתנו הכהנים את הכל המזבחה...

3.

ויקרא פרק י	יחזקאל פרק מד
(ח) וַיְדַבֵּר ה' אֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר:	(כ) וְרֹאשֵׁם לֹא יִגְלַחוּ וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ כְּסוּם יִקְסְמוּ אֶת רֵאשֵׁיהֶם:
(ט) וַיֵּן וְשָׁכַר אֶל תְּשֻׁתָּה אֶתְּהָ וּבְנִיךָ אֶתְּךָ בְּבֹאֲכֶם אֶל אֶהֱל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם.	(כא) וַיֵּן לֹא יִשְׁתּוּ כֹל כֹּהֵן בְּבֹאֲם אֶל הַחֲצַר הַפְּנִימִית...
(י) וְלֹהֲבִדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֵל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר.	(כג) וְאֶת עַמִּי יוֹרוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחֵל וּבֵין טָמֵא לְטָהוֹר יוֹדְעִם:
(יא) וְלֹהֲוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֲלֵיהֶם בְּיַד מֹשֶׁה.	(כד) וְעַל רֵיב הַמָּה יַעֲמְדוּ לִשְׁפֹט לְמִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּטֵי וּשְׁפֹטוּהוּ וְשִׁפְטוּהוּ וְאֶת תּוֹרֹתַי וְאֶת חֻקֹּתַי בְּכָל מוֹעֲדַי יִשְׁמְרוּ וְאֶת שְׁבֻתוֹתַי יִקְדְּשׁוּ...

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

4. רשב"ם ויקרא פרשת שמיני פרק י פסוק י

(י) ולהבדיל [וגו'] ולהורות [וגו'] - כמו שאמרו חכמים שכור אל יורה.

5. ספרא שמיני פרשה א עד פרק א

(ו) יכול יהו ישראל חייבים מיתה על ההוראה ת"ל אתה ובניך ולא תמותו אתה ובניך במיתה, ואין ישראל חייבים על ההוראה במיתה.

(ז) יכול אל יהו ישראל חייבים על ההוראה במיתה אבל יהו אהרן ובניו חייבים על ההוראה במיתה, ודין הוא ומה אם ישראל שמזהרים לבוא אל אהל מועד שתויי יין ולא שתויי יין אין חייבים מיתה על ההוראה, אהרן ובניו שאין מזהרים לבוא אל אהל מועד אלא שתויי יין אינו דין שלא יתחייבו מיתה על ההוראה יצאו ישראל מן הכתוב אהרן ובניו מקל וחומר.

6. משנה מסכת אבות פרק א משנה א

משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה הם אמרו שלשה דברים הוו מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה:

7. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן רח

נחזור לדברי מעלתו בספרו שם א' ע"ב וז"ל, והיוצא לנו מכתבי הקודש גם כן דרך להכהן והלוי הדין והוראה מסורה ועליהם החובה מוטלת להורות לעם ה' בין דין לדין בין דם לדם ולחתוך משפט צדק ולהשקיט דברי ריבות שנפל ביניהם ולהגיד להם דרך ה' והמעשה אשר יעשון בכל דבר תורה הלכה למעשה, עכ"ל. עוד שם עמוד ג', משה רבנו אמר בברכתו על שבט לוי [דברים ל"ג י'] יורו משפטיך ליעקב, ונאמר בנבואת יחזקאל על שבט לוי, ושם לקט כמה פסוקים המורים דרך לשבט לוי וכהנים ההוראה והישיר דרך ה' לעם ה', ומסיים, והכתוב מזכיר בכל עת חזון ודיבור אצל נביא, ותורה אצל כהן ולוי. לא ידעתי על איזה כוונה כתב זה לשלול ההוראה וההתנהגות מכל רבני ישראל רק לכהן וללוי... לא ידעתי מה רצה בזה בליקוטי מקראות הללו. **והפשוט**, **דהפסוק דבר בהווה**, כי כשישראל יושבים על אדמתם מלאים כל טוב כל א' פונה לכרמו ולזיתו, הבדיל הקדוש ברוך הוא שבט הנבחר והמציא להם פרנסתם בריוח בלי שום עבודה חרישה וקצירה, וכל שבט אין לו חלק אלא אחד משנים עשר מה שמוציא האדמה דגן תירוש ויצהר, ואותו שבט נוטל חלק העשירות /העשירות/ דגן תירוש ויצהר בלי שום עמל ויגיעה כדי שיהיו פונים לעבודת ה' ולהורות נתן, אף על גב דתרומת פירות לאו דאורייתא, מ"מ סגי להו בדגן ותירוש בריוח ותענוגים כלל לא ומשו"ה הטיל עליהם ההוראה, ושבט יששכר הפנויים ג"כ ע"י שמצוי להם פרנסתם מזבולון ע"כ ידעו בינה לעתים, אבל ה"ה כל מי שעושה מלאכתו עראי ותורתו עיקור /עיקור/ ומטיל על עצמו עול תורה ועול הציבור ומסתפק במה שהציבור מזמינים לו פרנסתו ואינו רודף אחרי רהבים ושטי כסף, הן המה הכהנים הנגשים אל ה' בכל עת ובכל זמן ובכל מקום מקטירים ומגישים לה' ריח ניחוח, יהי ה' עם השופט.

8. בבבית דמשק י, 10-4 נאמר:

וזו סרך לשופטי העדה, עד עשרה אנשים, ברורי[ם מן העד]ה לפי העת, א[רבע]ה למטה לוי ואהרון, ומישר[א]ל[ששה], מבוגנים בספר ההג[י] וביסו[רי] הברית.

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

9. סרך היחד טור ו, 4

ובכול מקום אשר יהיה שם עשרה אנשים מעצת החיד אל ימש מאתם איש כוהן

10. ברית דמשק ד, 4-5

ובמקום עשרה אל ימש איש כהן מבונן בספר ההגי על פיהו ישקו כולם. ואם אין בחון מכל אלה ואיש מהלויים בחון באלה ויצא הגורל לצאת ולבוא על פיהו כל באי המחנה.

11. משנה סנהדרין א, ג

וההקדישות בשלשה. והערכים המטלטלין בשלשה. ר' יהודה אומ' ואחד מהן כהן. והקרקות תשעה וכהן. ואדן כיוצא בהן.

12. ספרי דברים פרשת שופטים פסקא קנג

(ט) ובאת, לרבות בית דין שביבנה. אל הכהנים הלויים, מצוה בבית דין שיהיו בו כהנים ולויים יכול מצוה ואם אין בו יהא פסול תלמוד לומר ואל השופט, אף על פי שאין בו כהנים ולויים כשר.

13. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף נב עמוד ב

בדתיא: ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם, בזמן שיש כהן - יש משפט, בזמן שאין כהן - אין משפט.

14. רבינו חננאל מסכת סנהדרין דף נב עמוד ב

דתיא ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם בזמן שיש כהן משרת לפני ה' יש משפט ובזמן שאין כהן אין משפט והאידנא כיון דליכא כהן דליכא בית אף אין בזה"ז משפט מות.

15. תוספתא ערכין ג, יד - טו

חייבי נדרין ונדבות והערכין והחרמים והקדשות בית דין ממשכנין אותן, ואם מתו היורשין חייבין להביא.

16. תוספתא שם פרק ד, ו

אע"פ שאמרו חייבי הקדשות בית דין ממשכנין אותו, נותנין לו מזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש. במה דברים אמורים? בדברים שבית דין נזקקין להן, אבל דברים שאין בית דין נזקקין להן נותנין לו מטה מצע סנדליו ותפיליו. ר' ליעזר אומ' אם היה אכר נותן לו צמרו. ר' ליעזר אומר חמר נותנין לו שני חמורים.

17. משנה מסכת נגעים פרק ג משנה א

הכל כשרים לראות את הנגעים אלא שהטומאה והטהרה בידי כהן אומרים לו אמור טמא והוא אומר טמא אמור טהור והוא אומר טהור.

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

18. רמ"ש מדווינסק בפירושו משך חכמה (חלק ב, מהד' קופרמן, עמ' תשצח)

דיסודי התורה שהשופטים יהיו המדובקים בתורה ועבודה, ופנויים מנחלת שדה וכרם, ואין להם יגיעה וטורח לבד ההשקפה על עסקי הכלל. ומי המה? בהיות עם ה' ממשלת כהנים בלא מס ומשא מלך ושרים - כאשר היו בימי יהושע ושמאל - הלא הכהנים היו השופטים...ומהאי טעמא כתב בכל מקום (דברים יט, ז) "לפני הכהנים השופטים", "ונגשו הכהנים וכו' ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע" (שם כא, ה). ולכן, להורות דבענין פדיון ההקדשות ובגבייתן בעיני בית דין, לכן כתבה רחמנא "כהן", שהוא השופט המצוי לפי חוקי תורתנו הקדושה, וכפי מה שכתבה בכמה מקומות...ולא מפני שבעי כהן כתבה רחמנא כהן.

19. משנה מסכת סוטה פרק ז

[ב] ואלו נאמרין בלשון הקודש מקרא בכורים וחליצה ברכות וקללות ברכת כהנים וברכת כהן גדול ופרשת המלך ופרשת עגלה ערופה ומשוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם...
[ח] פרשת המלך כיצד מוצאי יום טוב הראשון של חג בשמיני במוצאי שביעית עושין לו בימה של עץ בעזרה והוא יושב עליה שנאמר (דברים ל"א) מקץ שבע שנים במועד וגו' חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת וראש הכנסת נותנה לסגן והסגן נותנה לכהן גדול וכהן גדול נותנה למלך והמלך עומד ומקבל וקורא יושב אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד ושבוהו חכמים וכשהגיע (שם י"ז) ללא תוכל לתת עליך איש נכרי זלגו עיניו דמעות אמרו לו אל תתיירא אגריפס אחינו אתה אחינו אתה אחינו אתה

20. חזקוני דברים פרשת וילך פרק לא פסוק יא

(יא) תקרא את התורה ליהושע היה מצוה ולכך היה קורא אותה המלך.

21. העמק דבר דברים פרשת וילך פרק לא פסוק יא

(יא) תקרא. לשון יחיד, מובן שדבר ליהושע, שהי' מלך כמש"כ לעיל י"ז י"ד, ומזה למדנו שהיא מצות המלך, אמנם לא דוקא מלך ממש, אלא הגדול שבישראל, ובשעה שלא היתה מלוכה היה הגדול כהן גדול, ומש"ה צוה גם לכהנים, אך בשעה שיש גדול מהם המצוה עליו כמו בימי יהושע.

22. משנה יומא פרק ו, ג

מסרו למי שהוליו. הכל כשרים להוליו, אלא שעשו הכהנים גדולים קבע ולא היו מניחים את ישראל להוליו. אמר רבי יוסי מעשה והוליו עד שאלא מיציפורין וישראל היה.

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב